

Niels Grønkjærs prædiken skærtorsdag

Taler

Niels Grønkjær
Sognepræst

Dato

18. april 2019

Sted

Vartov Kirke, København

Den schweiziske forfatter Max Frisch skrev umiddelbart efter Anden Verdenskrig en lignelse, Den andorranske jøde. I det lille samfund Andorra bor en ung mand. Der er i grunden ikke noget påfaldende ved ham, men de andre kommer til at se ham som jøde. Han har et køligt intellekt. Det ser ud til at han hele tiden tænker på penge. Hans fædrelandskærlighed er det vist så som så med. Han må være jøde.

De egenskaber, som de tillægger ham, tager den unge mand efterhånden til sig. Ja, jeg må være jøde, tænker han. Mange beundrer ham. Frisch skriver: 'De fleste andorranere gjorde ham intet. Altså heller intet godt.'

Han bliver dog myrdet på det grusomste – man ved ikke helt hvordan. Det taler alle meget om. Indtil de finder ud af at denne 'jøde' var andorraner som de selv. Så taler de ikke mere om det.

Frisch slutter: 'Så ofte de så sig i spejlet, så andorranerne med forfærdelse at de selv lignede Judas, enhver af dem.' I spejlet ser de deres forræderi.

Umiddelbart efter at Frisch har skrevet lignelsen om Den andorranske jøde, noterer han i sin dagbog: 'Du må ikke gøre dig noget billede, siger man om Gud. Det betyder også at du ikke må gøre dig noget billede af Gud som er det levende i ethvert menneske, det som vi ikke kan fatte. Det er en synd som vi uafledeligt begår, og som begås mod os'.

Det gammeltestamentlige forbud mod at afbilde Gud kommer af, at det ikke er muligt. Vi kan ikke se, hvordan Gud er. Og hvis vi alligevel forsøger, vil vi give os til at tilbede og beundre dette billede.

At beundre et menneske er at gøre sig et billede af det. Men beundringen kan

skuffes. Så let som ingenting kan den slå om i vrede og afvisning – uden at vi helt ved hvordan.

I søndags, palmesøndag, var der ingen grænser for folkets næsegruse beundring af Jesus, deres 'konge' som kom ridende ind til dem i Jerusalem. Nu forrykkes billedet. Her skærtorsdag er vi vidner til omslaget. Beundringen slår om i forræderiet. Beundringens billede slår revner.

Vi skal ikke gøre os billeder af hinanden. Buddet er vanskeligt at efterleve. Der laves og tages billeder som aldrig før. Nu om dage – og på vore breddegrader – mener ikke mange, at et fotografi tager et menneskes sjæl. Vi lader os gerne fotografere. Ja, faktisk fotograferer vi gerne os selv – som det nu er muligt, her i denne fremskredne tid af menneskeheds historie.

Vi gør hinanden til det, vi ser. Vi gør os selv til det, der kan ses. Men alle disse billeder forråder 'det levende i ethvert menneske'.

Det er svært ikke at være det, som andre ser i os. Vi vil jo gerne beundres, og hvis andre gør det, tror vi dem gerne. Og når de ser vores fejl, må vi – mere nødtvungent – give dem ret. 'Til en vis grad er vi virkelig det væsen som andre ser ind i os', skriver Frisch i sin dagbog.

Det er det, vi ser, når vi ser os selv i spejlet. Vi ser efter, om de egenskaber andre tillægger os, nu også er der. Vi ser efter, om de egenskaber, vi mener at kende hos os selv, nu også har noget for sig. Den andorranske jøde tilegnede sig helt de andres blik på sig. Vi betragter aldrig os selv med et fordomsfrit blik – og fordommene kommer også fra os selv.

For nogen tid siden talte jeg med et ungt menneske, som mente, at vi skulle holde op med bare at antage de vedtagne religiøse opfattelser af mennesket. Fornuftigt nok. I stedet skulle vi – mente han – se os selv i spejlet – og kunne lide, hvad vi ser. Elske dette billede.

Det er en udsat beskæftigelse. Her kan omslaget fra selvbeundring til noget mindre flatterende være meget brat.

Jesus holder også et spejl op for disciplene, da han under deres sidste måltid siger: 'Sandelig siger jeg jer: En af jer vil forråde mig.' Ingen af dem kan

genkende sig selv i det. Selv da Jesus har sagt, at det er Judas – som netop med hånden har dyppet i fadet sammen med ham – selv da siger Judas: 'Det er vel ikke mig?' – 'Du sagde det selv.'

Det blik Judas har på sig selv, er helt fortegnet. Forræderiet er ellers aftalt og planlagt, og han har modtaget sine tredive sølvpenge. Alligevel siger han: 'Det er vel ikke mig?'

Hvorfor siger han det? Fordi han først nu ser den skyld, han har pådraget sig. Han forfærdes over, at han virkelig er den, der har udstødt Jesus – som andorranerne først i spejlet opdager, at de har gjort den unge mand til jøde og udstødt ham.

I Jesu udsagn ser Judas, at han er den, der forråder Guds søn. Han bliver en Judas. Han ser det – og han vil ikke være ved det. Han kan ikke være ved det. 'Det er vel ikke mig?'

Jesu svar er nådesløst: 'Du sagde selv.' Det svar kaster Judas tilbage på hans egen skyld. Han kan ikke være ved det: 'Det er vel ikke mig?' Men han skal være i det: 'Du sagde selv.'

Hvordan kan et menneske leve med de lidelser, det har påført andre? Hvordan leve med de ulykker, det selv er skyld i? Kan man være ved det? Skal man være i det?

Judas kunne ikke selv om han skulle. Borgerne i Andorra kunne ikke. De talte ikke om det. Det gjorde enhver af dem til en Judas.

Det er en trøst at også Judas modtager nadveren inden han – med sit svigefulde Judaskys – når at fuldføre sit forræderi. Jesus ved, at han vil gøre det – og alligevel giver han sig selv til forræderen, i nadverens brød og vin. Den nådesløse konfrontation med hans skyld baner vej for, at han modtager ordet om syndernes forladelse.

Skyld og nåde. I grunden handler evangeliet ikke om andet. Alt det, der ødelægges, samles. Alt der adskilles, forenes. Det tror vi, når vi tror på syndernes forladelse. Dét er spejlet, som viser os, hvordan det er, hvem vi er: syndere, der modtager nåden.

Judas er efterkommer af Juda – en af patriarken Jakobs sønner, som gav navn til en af Israels tolv stammer. Sammen med sine brødre var han med til at kaste deres lillebror Josef i en brønd og sælge ham. I Thomas Manns roman, Josef og hans brødre, kysser Juda Josef da han sælger ham til de købmænd, som bringer ham til Ægypten (4,180). Mange år efter dette forræderi mødes brødrene igen. Det ender i forsoning. Nu siger Josef til Juda: 'Se, det er det kys du gav mig ... i dag giver jeg dig det tilbage, min bror, og det er nu udslettet' (4,371).

Borgerne i Andorra må erkende deres skyld, da de ser sig selv i spejlet. De gjorde den udstødte til det, de så ham som. De gjorde sig et billede af ham – og han identificerede sig med det. I spejlet konfronteres de med sig selv som dem, der gjorde det. De er skyldige. Enhver af dem. Ingen kommer gennem livet uden skyld.

Andorranerne må også have set noget andet i spejlet: at det lige så godt kunne have været enhver af dem, der selv var blevet udstødt. Hvad de måtte mene, de var i sig selv, hvad der måtte være deres indre kerne, hvad det, vi kalder vores autenticitet, måtte bestå i – det er alt sammen prisgivet den sociale billeddannelse.

Frisch skrev altså: 'Du må ikke gøre dig noget billede af Gud. Det betyder også at du ikke må gøre dig noget billede af Gud som er det levende i ethvert menneske, det som vi ikke kan fatte. Det er en synd som vi uafsladeligt begår, og som begås mod os' – men så tilføjer han: 'undtagen når vi elsker.'

Gud, det levende i ethvert menneske. Det kan ikke afbildes. Vi forråder det, når vi fastfryser det i et billede. Vi forråder det ikke, når vi elsker.

Redningen er ikke at klamre sig til sin egen indre kerne, for den er også et billede. Det billede vi har af os selv. Når vi vil være gode. Når vi vil elske os selv. Når vi ser os i spejlet. Det billede er ikke værd at dyrke eller beundre. Vi kan promenere det og måske blive beundret. Men vi bliver ikke elsket for det. Ligesom det billede, vi gør os af andre, forhindrer os i at elske dem.

Redningen er derimod, skriver Frisch, at vi – når vi ser os selv i spejlet – får mod til at bekende vores skyld.

Ingen kommer igennem livet uden skyld. Nadverens evangelium er, at heller ingen kommer igennem livet uden nåde. Her forsvinder alle billeder, og Gud giver sig selv til det levende i ethvert menneske. Nadveren er et kærlighedsmåltid. Her ved vi helt, hvordan det er.

De fleste har prøvet at være udstødt, og ingen kommer igennem livet uden skyld: 'En af jer vil forråde mig.' 'Det er vel ikke mig?' Jo, det er.

Men også omvendt, for Jesus siger: 'Min nåde tilfalder jer.' 'Vel ikke mig?' Jo, den gør.

Kilde

Manuskript tilsendt fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Prædiken

Relateret

19. april 2019

21. april 2019

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/niels-groenkjaers-skaertorsdagspraediken-2019>